

Vertrek van het Nederlands Elftal op 25 mei 1948 naar Oslo voor een oefenwedstrijd. Nederland zou de volgende dag de wedstrijd tegen de Noren met 2-1 winnen. Midden voor met hoed Rat Verlegh. Onderin de deuropening van het vliegtuig staat Kees Rijvers. (Nationaal Archief, Anefo, 2.24.01.09 / 934-6871)

1948. Rat Verlegh en de Olympische Spelen in Londen

door

Kees van Hooijdonk

Inleiding

Het jubileumjaar van de Oranjeboom biedt een voor de hand liggende connectie met de activiteiten van Rat (Antoon, Wilhelmus) Verlegh. De man uit het Ginneken, naar wie het stadion van NAC in Breda is vernoemd. Verlegh was met het Nederlands voetbalelftal namelijk in 1948 op de Olympische Spelen in Londen.

Onderstaand artikel is gebaseerd op een onderzoek, samen met Tie Schellekens collega in deze, naar het leven van Verlegh. Tijdens dit werk bleek dat Verlegh een aantal malen op de Olympische Spelen actief is geweest. Onder andere dus in 1948.

Vandaar de centrale vraag hier gesteld: hoe verging het Rat Verlegh in de zomer van 1948 in Londen? Waarbij meegenomen wordt: hoe kwam hij daar terecht én hoe verging het hem daarna?

Voetballer. Bestuurder. Ambtenaar

Al snel bleek dat we met Verlegh een atypische man getroffen hebben. Kort door de bocht: een stille, sombere, onberispelijke vrijgezel, een 'loner', een saai, ook sobere ambtenaar in een snel groeiende voetbalwereld, en... of... een man met een consistente visie, bedachtzaam, charisma, immer keurig gekleed, reislustig en overtuigd van zijn gelijk, in die zelfde voetbalwereld? Zijn rol in het Nederlands voetbal is altijd een beetje onderbelicht gebleven. Terwijl hij juist actief was in de meest bepalende jaren van de inmiddels populairste sport in ons land.

In Verleghs jaren ontwikkelde het voetbal zich van een elitesport tot een spel voor de arbeider en middenklasse. Een klasse die aanvankelijk geen tijd en geen geld had om te voetballen. De omstreden strijd om tot betaald voetbal in Nederland te komen (wat in 1954 een feit werd), heeft hij van het begin tot einde meegemaakt.

Toen hij als voetballer actief was, schreef hij verslagen over de wedstrijden die hij bezocht. Niet alleen van NAC maar ook van andere binnen- en buitenlandse wedstrijden. Verlegh had moderne opvattingen over het spel, over de spelregels en de arbitrage, maar ook over tactiek en het systeem waarmee een team speelde.

Zijn club NAC was voor de Tweede Wereldoorlog, zeker in het zuiden, een toonaangevende club. De Bredase club leverde een bovengemiddeld aantal spelers aan het Nederlands elftal en andere nationale elftallen van ons land.

Antoon Verlegh werd op 29 maart 1896 geboren uit het huwelijk (1890) tussen de Ginne-kense ondernemer Jan Verlegh en Adriana Maria van Wijck. Moeder Adriana was een zus van de kunstschilder Jaak van Wijck, beschreven in de Oranjeboom 70, door Huibert van Eyk. Uit dit artikel in de Oranjeboom kan men ook de connectie tussen de neven Rat Verlegh en Jaak van Wijck afleiden. Deze laatste was de oprichter van de bekende en nog altijd bestaande winkel aan de Ginnekenweg in Breda.¹

Al jong een fanatiek, talentvol voetballertje, die zich kort na de eeuwwisseling door voetballiefhebbers uit zijn buurt al liet bijpraten over de ‘grote’ voetbalwereld in die jaren. Ook was hij lid van G.V.V., zijn eerste clubje, dat door kleine Antoon en zijn voetballende vriendjes in het Ginneken nieuw leven ingeblazen werd. Hier in het Ginneken en op een katholieke kostschool werd de basis voor zijn (bijna maniakale) liefde voor de sport gelegd. In die jaren kreeg hij ook de bijnaam Rat(je). Zijn moeder is daar trouwens nooit blij mee geweest.

2. Familiefoto van het gezin Verlegh-van Wijck, 1915 bij hun 25-jarige bruiloft. Rechts naast vader staat Rat (1896). Tussen vader (1863) en moeder (1867), Bart (1892). Verder van links naar rechts: Emelie(1901, getrouwd Dopheide en daarmee de moeder van Bart Dopheide), Jan (1894) en Correke (1893). (collectie Bart Dopheide)

In 1912 begon Rat niet alleen bij de compleet nieuwe Bredase fusieclub NAC aan een indrukwekkende carrière in de voetballerij. Ook begon dit jaar zijn werk als ambtenaar. Een loopbaan die hij als zestienjarige ‘voluntair’ begon in ’s Gravenmoer en die eindigde in 1960 bij de gemeente Breda. Net voor zijn geplande afscheid (pensioen) in maart, overleed Verlegh onverwacht op 12 maart 1960.

Hij was onberispelijk, waardig en aan de stille, bescheiden kant. Een ambtenaar. Een man van zijn tijd. Altijd vrijgezel gebleven. Wonend in de Koningin Emmalaan 1 in het Ginneken. Na het overlijden van zijn ouders bleef hij daar tot zijn dood met een oudere zus en broer achter.

Zijn baan als ambtenaar (bijna vijftig jaar lang) heeft hij altijd gecombineerd met zijn drukke hobby. Altijd onderweg: voor NAC of om wedstrijden in het buitenland te bezoeken, ook om trainingen buiten Breda bij te wonen, later weer om bestuurswerk voor NAC te verrichten en commissiewerk voor de landelijke bond, voor het jeugdvoetbal of voor het zuidelijk elftal. Hoe hij dit allemaal voor elkaar kreeg blijft de vraag. Waarbij het sterke vermoeden bestaat dat zijn ambtelijke omgeving hem veel ruimte gaf om dit werk te doen, voor NAC, maar later zeker ook voor de KNVB en het Nederlands elftal.²

Rat Verlegh was driemaal actief met het Nederlands elftal op de Olympische Spelen. In 1928 (Amsterdam), 1948 (Londen) en in 1952 (Helsinki). De eerste keer als speler en daarna nog tweemaal als lid van de verantwoordelijke en begeleidende commissie van de KNVB.

3. Nederlands elftal, Amsterdam 13-11-1927. Nederland-Zweden 1-0. Naast keeper Gejus van der Meulen centraal staat, rechts Rat Verlegh, daarnaast Piet van Boxtel. (Nationaal Archief, KNVB fotocollectie)

| De route naar Londen 1948

Olympische Spelen Amsterdam 1928. Voetballer en auteur

In 1920 waren de Olympische Spelen in Antwerpen, in 1924 in Parijs. In Antwerpen werd brons behaald door het Nederlands elftal, in Parijs de vierde plaats. Verlegh was beide keren niet geselecteerd voor het Nederlands elftal. De reden in 1920 is niet helemaal duidelijk. Wel is duidelijk dat het Bredase NAC dan inmiddels één van de beste ploegen van Nederland heeft. In 1924 werd Verlegh op het laatste moment voor een plaats in de selectie voorbijgestreefd door Gerrit Visser, terwijl Verlegh zelfs op een vaste plaats in het elftal leek af te stevenen. Visser vertrok na de spelen in Parijs naar Amerika, waar hij in 1926 de eerste officiële profvoetballer van Nederland werd. Dit was dus niet Bep Bakhuys, zoals lang verondersteld werd.

In 1928 kwamen de Spelen naar Amsterdam. De eerste en enige keer tot nu toe in Nederland. Het voetbal nam toen een veel prominentere plaats in op de Olympische agenda dan heden ten dage het geval is. Het waren toen dé Wereldkampioenschappen voetbal. Rat Verlegh werd in mei 1928 op het laatste moment als 23ste speler aan de selectie toegevoegd. Dit als een soort beloning of compensatie (tobbend met een knieblesure), voor 'de vele opofferingen die deze plichtsgetrouwe NAC-man zich getroost heeft, om in zoo goed mogelijke conditie te komen'. Deze 'voetbalvakantie' was hem van harte gegund.³

Tot dan had hij acht interlands gespeeld, daar zou het bij blijven. Zijn Bredase clubgenoten Cor Kools en Piet van Boxtel zaten in 1928 ook bij de selectie. Deze laatste was feitelijk de vervanger van de geblesseerde Verlegh, die een vaste plaats leek te hebben veroverd. Er was een Engelse trainer: Bob Glendenning. Deze man is nog altijd de trainer die de meeste wedstrijden van het Nederlands elftal op zijn naam heeft staan, namelijk 87 en dit ook gedurende de langste periode (1923-1940).

In de eerste en ook enige wedstrijd van Oranje op de Olympische Spelen van 1928 speelde alleen Piet van Boxtel van NAC mee. Dat was tegen de latere winnaar van het toernooi: Uruguay. Als selectielid, op de tribune in het Amsterdamse Olympisch Stadion, schreef Verlegh zeer uitgebreide verslagen over alle wedstrijden tijdens dit toernooi voor uitgaven in de eerste jaargang van de *NAC-Klok*. Er zouden hierna nog veel voetbalartikelen van zijn hand verschijnen. Hij sprak zijn bewondering uit voor buitenlandse teams en spelers, en vond dat zijn eigen team (Oranje dus), in vergelijking met topteams zoals Uruguay en Argentinië, maar matig voor de dag kwam. De voetballers uit deze laatste twee genoemde landen onderscheiden zich met name omdat ze stuk voor stuk 'de baltechniek tot in de perfectie' beheersten.⁴

De Technische Commissie (TC) en de Keuzecommissie (KC) van de KNVB

De volstreekte autonomie waarmee Nederlandse voetbaltrainers en coaches als Rinus Michels, Johan Crujff, Kees Rijvers, Dick Advocaat, Louis van Gaal, Eric ten Hag en veel anderen te werk gingen, was in de eerste helft van de vorige eeuw onbestaanbaar. De voetbaltechnische verantwoordelijkheid bij de KNVB, maar ook bij de clubs, lag toen in handen van de Technische Commissie, de TC. In essentie was de opdracht van deze commissie bij de KNVB het gehele Nederlands voetbal op een hoger niveau brengen. Daar vielen ook het samenstellen van het Nederlands elftal en het voorbereiden van het elftal op wedstrijden onder. Met het aantreden van trainer Glendenning in 1923 werd een start gemaakt met deze commissie. Dit waren ook de jaren dat NAC-speler Verlegh zijn eerste wedstrijden in Oranje speelde. Later werd uit de leden van de TC de wat kleinere Keuzecommissie (KC) gevormd. Die kreeg de opdracht om zich vrijwel alléén met het Nederlands Elftal bezig te houden. Zij deden de selectie en maakten de opstelling. In hoeverre de trainer hierbij betrokken werd bleef altijd vaag. Maar over het algemeen had de trainer niet heel veel te vertellen, zelfs niet over het aantal rondjes om het veld dat de spelers tijdens een training moesten lopen. Het was afhankelijk van de statuur en persoonlijkheid van de leden van de KC in hoeverre zij zich manifesteerden. Bij de centrale trainingen waren zowel leden van de TC als de KC aanwezig. Enkele leden van deze commissies deden vaak de besprekingen op het gebied van tactiek, techniek of mentale voorbereiding. De donderspeeches van commissielid Karel Lotsy waren fameus in de jaren dertig. Ook Verlegh, in zijn rol bij de KNVB vanaf eind 1946, sprak de ploeg voor of na de training toe

en wees op een aantal aspecten die zich in de komende wedstrijd voor konden doen of hoe de spelers zich voor moesten bereiden op de komende interland. Hij was toen vrijwel altijd bij de trainingen van het Nederlands elftal, eerst in Den Haag, later in Amsterdam, aanwezig. Pas vanaf 1957 kreeg de trainer van de KNVB carte blanche en bepaalde hij in principe als bondscoach autonoom de selectie en de opstelling.

4. Huldigingswedstrijd in Breda voor de drie Olympische NAC spelers na de Olympische Spelen 1928 in Amsterdam. Veld: 't Ploegske Breda. Zondag 1 juli 1928. NAC tegen Rotterdams Elfal. Uitslag 4-3. De drie internationals waren Piet van Boxtel, Rat Verlegh en Cor Kools. (collectie B. Dopheide. Ook gepubliceerd in *NAC-Klok*, 5 juli 1928, no. 13, p. 4)

De Tweede Wereldoorlog en de eerste jaren daarna

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er in Nederland en ook door NAC onder supervisie van Verlegh, doorgevoetbald. De competities werden gespeeld, al werden de programma's naarmate de oorlog vorderde vaak niet afgewerkt. In het laatste oorlogsjaar lag de gehele competitie stil. Bij de clubs werd weinig getraind. Voetballers waren vaak uit de club 'geplukt' voor militaire dienst of voor de Duitse arbeidsinzet. Ook was het niet altijd gemakkelijk om te reizen en om bij een andere club te spelen. De publieke belangstelling voor de wedstrijden was in de oorlog wel verassend groot. Het was een uitlaatklep voor de mensen. Het Nederlands elftal heeft tussen april 1940 en april 1946 geen wedstrijden gespeeld. En als gevolg van het oorlogsgeweld verloor de KNVB minimaal tweeduizend leden.⁵

Europa en Nederland moesten na de ellendige oorlog in korte tijd herstellen en op gang komen. De wederopbouw werd gestart. In 1948 was NAC-vedette en Oranjespeler Kees Rijvers nog net niet uit Breda naar Frankrijk vertrokken om zijn voetbaltalent ten gelde te maken. Leo Canjels werd in dat jaar aangenomen als junior NAC-lid. Landskampioen werd B.V.V. uit 's-Hertogenbosch. Het publiek kon inmiddels weer in alle vrijheid en in grote getale de sportevenementen en de sportprestaties volgen in de sportbladen, de kranten en via de radio in de huiskamers. De eerste voetbalbeelden op de televisie zouden niet lang meer op zich laten wachten.

De behoefte om te genieten van sportwedstrijden en de successen, was na alle ellende ten gevolge van de Duitse invasie, groot. Er werd daarom uitgekeken naar de Olympische Spelen in Londen. Die eindelijk, na Berlijn (1936), in 1948 weer konden plaatsvinden. Het Nederlands elftal was nog altijd een constante en belangrijke factor voor de voetbalsupporters in het land. Bovendien ging het elftal steeds beter voetballen met dito resultaten.

Rat Verlegh zou in maart 1948 jaar 52 jaar worden. De kleine NAC-man was inmiddels, zoals hier eerder gesteld, geleidelijk aan één van de meest centrale en invloedrijke figuren binnen het Nederlands voetbal geworden en werd algemeen gezien als een spelkenner van groot formaat.

Amateurisme & betaald voetbal

In de periode na de Olympische Spelen van 1948 kreeg de kwestie om tot betaald voetbal te komen extra impulsen. En ná die spelen werden de gevolgen snel duidelijk. Rat Verlegh zat er met zijn positie bij de KNVB met zijn neus bovenop.

De discussie over het feit in hoeverre het voetballen én sport in het algemeen, een amateurbezigheid moesten zijn, liep als een rode draad door de hele voetbalcarrière van Verlegh. Betalingen ontvangen voor het beoefenen van een sport werd in Nederland niet op prijs gesteld in de eerste helft van de twintigste eeuw. In vergelijking met de ons omringende landen, deed het officiële betaald voetbal hier vrij laat (1954) zijn intrede. In landen als Engeland (vanaf 1895), Italië (1929) en Frankrijk (1932) waren wettige betalingen aan sporters en dus ook aan voetballers al vroeg ingevoerd. In Nederland werd hier uiteraard kennis van genomen. Het gevolg, vóór de oorlog al, van strenge amateurregels in Nederland was een vertrek van enkele voetballers naar het buitenland.

De KNVB werd meer en meer met de neus op de feiten gedrukt, waarbij de publieke opinie, gevoed door een groot deel van de sportpers, zich steeds meer distantieerde van het conservatieve amateurisme. Voetbalbestuurders in de regio, (met name in het Zuiden) werden actiever en namen met hun clubs initiatieven om het pure amateurisme in ons land te verlaten.

Voor Rat Verlegh was het al eerder duidelijk dat men met de amateurbepalingen soepeler moest omgaan. In zijn visie zou het Nederlands voetbal anders definitief de internationale aansluiting missen. Na de invoering van het betaalde voetbal in 1954, kwam het Nederlands voetbal inderdaad geleidelijk weer op stoom en ging het internationaal weer meetellen. Zowel het clubvoetbal als het nationaal team (bijvoorbeeld de WK's van 1974 en 1978) wonnen enorm aan prestige in de grote internationale voetbalwereld.

NAC én Verlegh, kregen in de periode direct na de oorlog ook te maken met het beleid van de KNVB om het amateurisme in de sport op de eerste plaats te houden. De KNVB had er zelf een aparte commissie voor opgericht: de Commissie voor het Amateurisme. De periode dat Verlegh bij de KNVB actief was, waren de jaren dat het Bredase NAC onder

leiding stond van voorzitter Jozef Meeus. Ging het niet over de licentie van een buitenlandse trainer bij NAC (de Hongaar Jozef Vereb), dan wel over betalingen of de Sinterklaasgeschenken die in strijd waren met het pure amateurisme.⁶ De Commissie voor het Amateurisme wilde dit soort zaken soms door middel van steekproeven en boekenonderzoeken verder beoordelen.

Overigens zijn er in deze periode ook intern bij NAC, de nodige strubbelingen en conflicten geweest.⁷ Verlegh zelf stond ook regelmatig ter discussie bij de starre conservatieve KNVB-commissie. Waarbij de vraag was in hoeverre een vooraanstaande KNVB-official als Verlegh zich wel of niet mocht laten betalen voor journalistiek werk in de sportbladen. Want dat bleef hij er gewoon bij doen. Hij schreef steeds meer voor andere bladen dan alleen de NAC-Klok. In 1948 reeds, stelde de Commissie voor het Amateurisme Verlegh ter discussie in het KNVB-hoofdbestuur. Liet hij zich betalen voor zijn journalistieke werk? Bleef dat onder de 20%-grens van zijn totale inkomen? Vond de top van de KNVB dat een vooraanstaand lid van de Keuzecommissie géén voorbeeldfunctie had? De discussies en de vragen over betalingen aan Verlegh bleven hem tot het laatst toe achtervolgen. Met name Karel Lotsy, toenmalig voorzitter van de KNVB, nam het duidelijk en expliciet op voor Verlegh. Lotsy vond 'Verlegh een fatsoenlijk mens, met declaraties aan de lage kant' en daarnaast 'is Verlegh zeer bekwaam en het zou jammer zijn dat hij zijn bondswerk zou moeten stoppen om deze oneigenlijke redenen'.⁸ Dit is opmerkelijk omdat Lotsy tot het laatste toe fel bleef strijden voor het behoud van het pure amateurisme binnen de sport. De levens en carrières van Lotsy en Verlegh liepen parallel. Hun wegen hebben elkaar zéér vaak gekruist. Dat mag in relatie tot de onderbelichte carrière van Verlegh gerust bijzonder genoemd worden. Met Lotsy (1893-1959) noemen we één van de meest dynamische, energieke en ook controversiële sportbestuurders welke ons land gekend heeft.⁹

Nederland nam in 1936 in Berlijn niet deel aan de Olympische Spelen met een voetbalteam. De discussie over de pure amateurstatus van een aantal geselecteerde spelers stond de inschrijving binnen de KNVB in de weg. Andere Nederlandse sporters namen wel deel. Hoewel de KNVB zich voor Berlijn principieel niet ingeschreven had, maakten er in Berlijn wel voetbaljunioren deel uit van een Nederlandse jeugddelegatie. In deze delegatie bevonden zich de jongens Dubbeldam, Schenk, Verdaasdonk en Van Diggelen: vier jonge Bredase NAC-boys.¹⁰

Vanaf 1930 vonden er wereldkampioenschappen voetbal plaats, maar dan met betaalde spelers. Hiermee devalueerde het Olympisch voetbaltoernooi steeds meer in prestige door alleen maar amateurs op het veld toe te laten. Hoewel bij die amateurstatus ook weleens vraagtekens geplaatst werden, mede omdat ieder land iets anders verstond onder het begrip 'amateur'.

Voetbalreizen

Voetbalreizen maakte Verlegh al vroeg en regelmatig, in binnen- en buitenland. Zowel als voetballer als bestuurder. Het vormde hem steeds meer tot een voetbalkenner bij uitstek. Ondertussen ontwikkelde hij zich als schrijver, als auteur over voetbal. Met NAC was hij regelmatig op reis in het buitenland, als actief voetballer onder andere naar Spanje, begin 1920.¹¹

Verlegh was op verzoek van de KNVB aanwezig bij het tweede WK in Italië in 1934. Oranje was er toen eindelijk ook bij, tot euforie van de natie. Het was het jaar van Karel

Lotsy met de slogan: 'We gaan naar Rome!'. In de eerste ronde lag Nederland er echter al uit na een verdiende nederlaag tegen de Zwitsers in Milaan. Rome, de locatie waar de finale gespeeld zou worden, bleek voor Nederland duidelijk een reis te ver. Het toernooi maakte veel indruk op Verlegh. Hij zag in Florence ook de clash tussen Italië en Spanje. De felheid, de hartstocht waarmee gevoetbald werd, maar ook de onsportiviteit binnen en buiten het veld, raakten de pure voetballiefhebber uit het Ginneken flink. Je reinste voetbalwaan: buiten de lijnen op de verhitte tribunes, en daarbinnen 'wisselde men prachtig voetbal af met het gemeenste wat we ooit zagen'. Hij spreekt vanwege dat laatste zelfs van een 'blamage' voor het voetbal welke élk rechtgeaard sportman verafschuwt. Verlegh schreef ook hier weer zeer uitgebreide verslagen over.

Het waren de jaren van Mussolini. Zonder politieke uitspraken te doen was Verlegh danig onder de indruk van de discipline en doortastendheid waarmee er in Italië onder 'den Duce' (Mussolini) gewerkt werd en waarmee dit toernooi werd georganiseerd. Hij was ook zeker geïmponeerd door het nieuwe voetbalstadion in Florence en andere zaken in Italië onder het fascistische regime. De dan 38-jarige Rat zat in Milaan op de trein te wachten en noemde het station van Milaan 'één van de zeven wereldwonderen'.¹² Een paar dagen nadat Nederland was uitgeschakeld en hij in Italië nog een wedstrijd bezocht had, zat Verlegh begin juni 1934, weer bij een uitwedstrijd van zijn eigen club NAC in Kerkrade, tegen Bleijerheide.¹³

De jaren dertig stonden voor Verlegh veelal in het teken van zijn club NAC. Veel artikelen van zijn hand uit de NAC-Klok, werden in andere clubbladen gepubliceerd. Zo werd een citaat van Verlegh 'wie zijn hersens gebruikt, spaart zijn adem', meermaals gebruikt. Zijn mening over het technisch niveau van een ploeg steekt hij niet onder stoelen of banken. Ook het systeem waarin gespeeld wordt krijgt uiteraard aandacht van Rat Verlegh: de voetbalanalist avant la lettre. De sportpers vroeg meermaals zijn mening over het Nederlands elftal of over het voetbal in het algemeen. Ook heeft hij in deze jaren een functie in de Zuidelijke Elftal Commissie. Dit elftal vertegenwoordigde alleen voetballers uit de zuidelijke provincies. Dit team speelt dan opvallend vaak tegen Luxemburg.

Huddersfield 1946. Het moet (weer) anders

Een van de meest opmerkelijke wedstrijden in de historie van het Nederlands elftal vond eind 1946 plaats in Huddersfield. Deze wedstrijd was van cruciale invloed op de carrière van Verlegh. Het was één van de eerste wedstrijden van Oranje na de oorlog. Jonge Nederlandse talenten dienden zich aan. Onmiddellijk na deze wedstrijd werd Verlegh op basis van zijn inmiddels opgebouwde reputatie benaderd om in de Technische Commissie van de KNVB te komen. Het Nederlands elftal kreeg in het stadion van Huddersfield tegen het Engels profelftal een flink pak slag, en dat was nauwelijks geflatteerd, met maar liefst 8-2. De KNVB kon niet om de conclusie heen, dat er ingegrepen moest worden bij Oranje. Waarbij de druk van de publieke opinie een grote rol speelde. De sportpers wees erop dat Oranje de verdediging verwaarloosde; het speelde met een ouderwets, kansloos systeem. De grote nederlaag riep veel vragen op. Het werd een keiharde tactische les genoemd. Het moest weer eens 'anders' bij het Nederlands elftal.¹⁴ Voor Verlegh kwam er met deze positie in de Technische Commissie weer een eervolle en uitdagende functie bij het Nederlands elftal op zijn weg, want vroeg in de jaren dertig had hij, zij het kortstondig, ook al een rol in deze commissie vervuld.

Verlegh speelde in het Nederlands elftal in de jaren twintig en behaalde met zijn eigen club NAC successen, zoals het algemene landskampioenschap in 1921. Hij was een technische speler, met een goed inzicht en veel inzet. Op veel posities inzetbaar. Geen doelpuntenmachine en ook geen speler met veel bravoure, eerder een sobere, risico vermijende speler, conform zijn karakter. Hij hoorde bij de Nederlandse top in zijn tijd. Ook na zijn actieve loopbaan (hij stopte als actief voetballer in 1931) behaalde hij als trainer, coach en bestuurslid mooie resultaten met NAC. Daarnaast publiceerde hij veel artikelen over de snelgroeiende voetbalsport. In de eerste plaats vanaf 1928 in de reeds genoemde NAC-Klok. Hij was medeoprichter en daarmee één van de eerste redacteurs van dit clubblad. Zijn artikelen gingen over training, conditie en techniek. Maar ook vrij nieuwe mentale aspecten zoals concentratie en de wedstrijdvoorbereiding kregen zijn aandacht.

Met NAC werd Verlegh (als voorzitter van de technische commissie van de club) in 1946 kampioen in de eerste klasse van toen het 4de district. In de strijd om het algemene landskampioenschap moest de Bredase club in dat jaar de eer aan Haarlem laten. In 1946 waren derhalve al zijn competenties, zijn modus operandi, aanleiding voor de KNVB om Rat Verlegh aan het einde van dat jaar te benaderen en te benoemen in de Technische Commissie. De commissie waaruit de leden voor de Keuzecommissie gerekruteerd werden. De commissie die het Nederlands Elftal onder zijn hoede had. Het doel was uiteraard het Nederlands elftal weer te laten winnen. Er kwamen successen, er werd gewonnen en met een paar prachtige wedstrijden werd de opwaartse curve ingezet. Het ging dus inderdaad anders en beter, met Rat Verlegh aan het roer bij Oranje.

In zekere zin was Verlegh in die eerste naoorlogse jaren de Rinus Michels of Louis van Gaal van zijn tijd. De conclusie is gerechtvaardigd dat het vrijwel onvermijdelijk was dat de keuze in 1946 op hem viel. Hij had daarmee een positie aan de top van het technisch apparaat van de KNVB. Er moest na 'Huddersfield' in opdracht van de KNVB óók een modernere tactiek gevolgd worden. Die van het 'stopperspilsysteem'. Een systeem waarmee omringende landen succes hadden. Ook sommige Nederlandse clubs hanteerden dit al. Sparta bijvoorbeeld al voor de Tweede Wereldoorlog. Ook Verlegh experimenteerde ermee bij NAC.

Het stopperspilsysteem

Het stopperspilsysteem werd in de jaren twintig in Engeland geïntroduceerd als antwoord op de vele doelpunten die er gemaakt werden. Het was een systeem dat de defensie versterkte. Doelpunten moesten voorkomen worden, althans veel te veel doelpunten. De spil centraal in de achterhoede moest nu ook echt centraal achter blijven en niet te pas en te onpas de vrijheid nemen om de aanval te versterken en daarmee de voorhoede van de tegenstander alle ruimte te bieden. De grote nederlaag in Huddersfield was hier het gevolg van. De Engelse voorhoede had nauwelijks tegenstand in Huddersfield. Er waren naast Engeland steeds meer landen en clubs die succes hadden met dit ook wel als 'negatief' bestempelde systeem. De KNVB ging hier (net als met de invoering van betaald voetbal) vrij laat overstag en gaf vervolgens opdracht om stopperspil te gaan spelen met Oranje.

5a-b. Voetbalsystemen. Begin van de twintigste eeuw was het 2-3-5 systeem populair met twee backs. Halverwege de jaren twintig van de vorige eeuw komt het stopperspilsysteem op (3-2-5) met drie verdedigers. (<https://tedje8.infoteur.nl/specials/voetbal-spelsystemen.html>)

Verlegh was een resoluut maar ook een voorzichtig voorstander van dit systeem (*'mits goed uitgevoerd!*) en dat was bij de KNVB-bestuurders bekend. Om de koerswijziging mede door te voeren werd ook een nieuwe en moderne trainer aangesteld: de Engelsman Jesse Carver. Hij had ervaring met het stopperspilsysteem. Er was ook steun voor deze moderne tactische verandering vanuit een deel van de Nederlandse sportpers, daaronder A. van Emmenes.¹⁵ Essentieel in dit systeem, zeker in de ogen van Verlegh, waren naast de verdedigende centrale spil in de achterste lijn, ook de constant bewegende binnenspelers. Uitermate geschikt binnen dit systeem was de ijverige en beweeglijke NAC-speler Kees Rijvers. Minder geschikt, vond Verlegh, de wat flegmatieke Abe Lenstra. Met onder andere deze spelers en dit systeem, zou het Nederlands elftal voorbereid worden op de Olympische Spelen in Londen in 1948.

Richting die olympiade in Londen bezocht Verlegh eind 1947, inmiddels lid van de Technische Commissie van de KNVB, de interland tussen Engeland en Zweden op Highbury, het veld van Arsenal. Twee voetballende grootmachten uit die jaren. De voetballers gaven een 'demonstratie hoe goed en hoe mooi voetbal kan zijn'.¹⁶ Een paar weken daarvoor was hij in Antwerpen om Chelsea te zien spelen. Technische kwaliteiten, de conditie van de spelers, tactiek en het systeem alsmede ook de sfeer in het stadion, de presentatie en tenues van de spelers, de entreegelden, het weer en de perfecte grasmat: alles wordt uitvoerig door hem beschreven.¹⁷ Waarbij Verlegh nooit vergeet op te merken, dat de kwaliteit van het Nederlands voetbal en het Nederlands elftal in het bijzonder, veel minder was. En voor het laatste genoemde elftal was Verlegh mede verantwoordelijk in deze jaren.

6. Foto van Verlegh (met shawl) tijdens Nederland-Zwitserland. Rechts naast hem trainer Jesse Carver. De wedstrijd in het Olympisch Stadion eindigt in 6-2. (Nationaal Archief, Anefo Fotocollectie. 2.24.01.09 / 902-3705)

Eén van de andere memorabele wedstrijden die hij bezocht, vond plaats op 24 april 1948. Enkele maanden voor het begin van de Olympische Spelen in diezelfde stad. Hij is dan bij de Cup Final in Londen tussen Manchester United en Blackpool (4-2). Hierover schreef hij dat dit een uitzonderlijk goede, zo niet een perfecte, wedstrijd was.¹⁸

Ondertussen was hij ook nog steeds actief op het bureau van de Gemeenteontvanger op het Stadserf, in het hartje van Breda. Hij is chef de bureau op dit kantoor en als zodanig plaatsvervanger van gemeenteontvanger Jaspers.¹⁹ Een positie, hoog in het ambtelijk apparaat destijds. Een positie die hem de ruimte bood om voetbalreizen te maken in binnen- én buitenland.

| Oranje in Londen. De Olympische Spelen van 1948

Over de Olympische Spelen van 1948 in Londen wordt over het algemeen gesproken als 'de spelen van de schaarste'. Dat was een gevolg van de alles verwoestende oorlog. De huisvesting voor de atleten was sober en de voedselvoorziening kwam nauwelijks boven het niveau van een rantsoen uit. Het Nederlands elftal ging met ambities en vertrouwen goed gemutst naar Londen.

Het voetballend deel van de Nederlandse equipe bestond uit: de twee keepers: Kraak (Stormvogels) en Landman (Neptunes), verder: Alberts (Vitesse), Van Bun (MVV), Clavan

(ADO), Krijgh (BVV), Lenstra (Heerenveen), Roosenburg (Neptunia), Schaap ('t Gooi), Schijvenaar (EDO), Stoffelen (Ajax), Terlouw (DCV), Van der Tuyn (Hermes DVS), De Vroet, tevens aanvoerder (Feijenoord) en Wilkes (Xerxes). En tot slot twee Bredase NAC-spelers: Beenhakkers en Rijvers. Tijdens het toernooi kwam Appel (Sittard) alsnog uit Nederland over omdat er blessures waren in de selectie.

7a-b. Voorkant Ansichtkaart: de selectie voor vertrek naar Londen. Uiterst links staand aan buitenkant Jos Beenhakkers, Tweede van rechts met pijp Lou Boeljon, daarnaast met hoed Verlegh, zittend tweede van rechts van Abe Lenstra (zonder witte pet), daarvoor Kees Rijvers (met pet). Achterkant Ansichtkaart van RAT (Verlegh) verzonden aan Jozef Meeus (voorzitter NAC), Zandberglaan, Breda uit Portsmouth / Londen, 1948. (Collectie NAC Museum/dhr. Tim Meeus)

In de begeleidende staf bevond zich weer een Engelse trainer, de hier eerder genoemde Jesse Carver. Naast Carver waren de voorzitter van de Keuzecommissie, Henk Herberts, en commissielid Rat Verlegh bij het team in Londen. Trainer Carver had niet heel veel te vertellen, hij stond in de rangorde onder de Keuzecommissie. Ook Lou Boeljon was erbij. Hij was al sinds jaar en dag de hoofdconsul van de KNVB en een soort teammanager bij het Nederlands elftal, eigenlijk een 'manusje van alles' bij de bond.

Naast Jos Beenhakkers en Kees Rijvers waren ook de Bredanaars Christiaan Both (schieten), Jan Remie (boksen) en Jan Smeekens (gewichtheffen) opgenomen in de Nederlandse afvaardiging voor deze Olympische Spelen. Alleen Beenhakkers zou van deze actieve sportmannen niet in actie komen. Overigens kwam Jan Smeekens uit Ulvenhout, inmiddels horend bij de gemeente Breda. Het voetbalteam voer met de 'Koningin Emma' op zaterdag 24 juli uit de haven van Rotterdam, richting Portsmouth. Allemaal keurig gekleed: grijze broek, blauw jasje, rood-wit-blauwe das en een bijpassende uniforme witte pet.

8. Voetbalteam van Ierland bij de Olympische Spelen in Londen 1948. (wikimedia: 1948_Eire_Olympic_Soccer_Team.jpg)

Twee dagen later stond de eerste wedstrijd op het programma tegen Ierland. De verwachtingen in het land waren hoog gespannen, gezien een overwinning (met perspectief) van 1-0 op de Zweden, in één van de laatste oefenwedstrijden voor het vertrek naar Engeland. De Zweden hadden toen een geweldige ploeg en waren één van de favorieten voor de Olympische titel. En Nederland had spelers als Terlouw, Wilkes, Rijvers en Lenstra. In de lijn der verwachting lag zelfs een finale Zweden-Nederland, tenminste bij een groot deel

van de Nederlandse sportpers en ook bij de voetbalsupporters. Waarbij niet vergeten mag worden dat Nederland inmiddels met een vast stopperspilsysteem speelde. Rinus Terlouw was op het aanstaande toernooi de vaste spil in de achterhoede.

De wedstrijd tegen Ierland op maandag 26 juli 1948 vond plaats in een voorronde. In het Fratton Park te Portsmouth werd voor ongeveer 20.000 toeschouwers, na een slechte, kleurloze wedstrijd met 3-1 gewonnen. Twee goals van Wilkes en één van Roosenburg. De zwakke Ieren werden door de vaderlandse sportpers geassocieerd als een team uit de 1ste klasse Zeeuws-Vlaanderen.²⁰

In de volgende wedstrijd sneuvelde Nederland en konden ze naar huis. Op het veld van Arsenal (Highbury) werd Oranje op zaterdag 31 juli verslagen door de Engelse amateurs onder leiding van de legendarische Matt Busby, de manager, de coach, achter de grote successen van Manchester United tussen 1945 en 1970. De eindstand na de reguliere speeltijd was 3-3. De doelpunten waren van Bram Appel en eenmaal van Faas Wilkes. Er moest verlengd worden. In de hitte en met een geweldige sfeer (22.000 toeschouwers) op de tribunes, werd het na 120 minuten 'gooi en smijtwerk', 4-3 voor het thuisland.

9. Voetbalteam van Engeland bij de Olympische Spelen in Londen 1948. (wikimedia: 1948_GB_Olympic_team_line_up.jpg)

De algemene mening, ook bij de spelers, was dat Oranje deze wedstrijd had kunnen, zelfs moeten winnen. De Engelse amateurs speelden als profs. Goed geprepareerd in de weken voor het toernooi door Busby. Keihard, meedogenloos en niet verzuimend om in de laatste minuten 'tijd te rekken' en zo de match binnen te slepen. Keeper Piet Kraak speelde een ongelukkige wedstrijd en was daarmee mede debet aan de nederlaag, hetgeen door Verlegh achteraf ook werd bevestigd. Deze snelle afgang had het thuisfront niet verwacht. Nederland bleef achter met een kater. Naast de genoemde hooggespannen verwachtingen vooraf, werd deze kater ook veroorzaakt door een 'onsympathiek' voetballend Engels team.²¹

Busby zou met zijn team uiteindelijk op de vierde plaats eindigen, achter Denemarken. In de finale troffen Zweden en Joegoslavië elkaar. Zweden won met 3-1, na ook weer een onsportieve strijd. Over het algemeen speelde Nederland sportief, wat naïef in vergelijking met andere landen.

Een merkwaardig verhaal deed de ronde over 'het niet volgens de verwachtingen' functioneren van Kees Rijvers. Hij speelde bij de verloren match op Highbury tegen het thuisland ver onder zijn kunnen, heel zwak zelfs. Verlegh was het hiermee eens, maar hij had er een verklaring voor. Rijvers had kort voor het toernooi een 'klap van een dwaas' gehad. De vuist tegen zijn ogen en de 'ijsco' in zijn mond, bezorgde hem hoofdpijn tijdens het toernooi en dat belemmerde zijn spel, aldus Verlegh, die het opnam voor zijn Bredase pupil.²²

De artikelen in de vele kranten waren toen beschouwend, analyserend van aard en zeker ook invloedrijk. Interviews werden nauwelijks gehouden, men zal ze zelden vinden. Incidenteel ving men iets op in de kleedkamer of in de catacomben van de stadions. Zo kon men kort na de uitschakeling tegen de Engelse ploeg uit de mond van Verlegh verneemen dat de conditie én het samenspel van de Nederlandse spelers duidelijk minder waren dan die van de andere teams. Over het algemeen vond Verlegh, kritisch als altijd, dat het Nederlands voetbal in vergelijking met het buitenland systematisch steeds meer te kort kwam. Vooral op het gebied van conditie, waardoor het tempo te laag was, mét als bijkomend nadelig gevolg dat de techniek minder goed ontwikkeld was²³.

De meeste spelers en stafleden keerden onmiddellijk na de uitschakeling in Londen huiswaarts. Een klein deel van de voetbaldelegatie bleef in bij de Spelen, waaronder Verlegh. Zij waren in ieder geval getuige van de indrukwekkende gouden overwinningen van onder anderen 'onze' Fanny Blankers-Koen en de Tsjech Emil Zatopek op de 10.000 meter hardlopen. Ook het grote vaderlands sportidool Abe Lenstra genoot hiervan, hij had het in Londen uitstekend naar zijn zin. Althans dat schreef hij in zijn dagboek. Maar volgens Kees Rijvers lag Abe hele dagen met heimwee op bed. Hij voelde zich niet goed en wilde naar huis. Hij vond het in Londen véél te warm. Met trainer Carver had Lenstra ook al niet echt een klik. Hij bleef ook altijd op zijn kamer. Bredanaar Jos Beenackers was zijn kamergenoot en hij bracht Abe zijn ontbijt op de kamer.

Men liet het er maar bij, omdat 'Abe nou eenmaal Abe was'.²⁴ Inderdaad een geval apart. Met Abe was er altijd wel wat. Verlegh zou over het onderwerp, of 'het geval Abe' bij het Nederlands elftal, uitgebreid mee kunnen praten. Dat zou hij later ook explicieter gaan doen, overigens zonder het grote voetbaltalent van Abe te ontkennen. Ook gedurende de periode dat Verlegh in de Keuzecommissie een plaats had was er altijd 'gedoe' met Abe en dat nam alleen maar toe. Abe wilde niet of apart reizen en maar op één bepaalde positie (linksbinnen!) spelen. Of hij was geblesseerd. Inderdaad, er was altijd wat bij het grote idool, dé voetbalvedette van Nederland. De rechtlijnige Verlegh week ook in 'het geval Abe' niet van zijn pad. Hoewel de pers en de publieke opinie telkens merendeels partij kozen voor het Friese enfant terrible.

In totaal waren er zo'n 140 Nederlandse sporters actief op deze spelen in Londen. Chef de mission in Londen was de hier al eerder genoemde Karel Lotsy. Lotsy was al vele jaren prominent aanwezig in de hele Nederlandse sportwereld. Waaronder binnen de KNVB waarvan hij geruime tijd de voorzitter was. De uiteindelijke score in Londen voor Nederland was: vijf gouden, twee zilveren en negen bronzen medailles. Eenmaal goud voor Nel van Vliet en viermaal goud zelfs voor Fanny Blankers-Koen (atletiek, hardlopen). Jan

Blankers was naast echtgenoot en trainer van Fanny, óók de nieuwe chef van de sportredactie van *de Telegraaf*. Dit dagblad verscheen in september 1949 weer voor het eerst na de oorlog. De Bredenaar Rinus de Deugd nam plaats in de sportredactie van deze krant.²⁵ De Deugd zou het frequent voor Verlegh, in zijn rol bij het Nederlands elftal, opnemen. Daarmee felle polemieken oproepend in de (ook verzuilde) vaderlandse sportpers. Door De Deugd kreeg Verlegh ook de mogelijkheid om veelvuldig in de sportkaternen van de Telegraaf artikelen over voetbal te schrijven. Na het toernooi in 1948 vertrok bondstrainer Carver onverwacht. Verlegh, wiens invloed nog meer toegenomen was, moest met zijn commissieleden op zoek naar een nieuwe trainer. Dat zou de Schot Tom Sneddon worden.

In de NAC-Klok schreef Verlegh zijn 'Olympische Impressies'. Hier zei hij enorm genoten te hebben van de Spelen, van de sportieve prestaties en de Olympische Gedachte in het algemeen. Ook de Engelse organisatie maakte veel indruk op hem. Als hij over de winnende atleten schrijft, dan concludeerde hij dat 'capaciteiten alleen niet voldoende zijn voor een Olympische overwinning'. Richting de Nederlandse prestaties en daarmee impliciet verwijzend naar het voetballende Oranje, zegt hij, dat hij zich niet aan de indruk kan onttrekken dat ons land 'zowel ten aanzien van de lichamelijke ontwikkeling als ten opzichte van karakter, bij menig land in dit wereld sportevenement ten achter stond'.²⁶ Als onderdeel van deze achterstand noemt hij 'het rijke, gemakzuchtige Holland-van-voor-de-oorlog, de oorlogsjaren met zijn bezetting en voedselgebrek, een tekort aan begrip, aan een diep gevoelde sportdiscipline en niet te vergeten het tekort schieten door de overheid ten opzichte van de geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van het Nederlandse volk door de jaren heen'. Voor Verlegh, de ambtenaar, zijn hier zoals altijd lessen uit te leren, waarbij hij wederom wijst naar het Nederlands voetbal. Want op dit Olympische toernooi, was het elftal, zijn elftal, niet in zijn beste vorm en in Verlegh zijn woorden: 'niet klaar en hoe gek het ook moge klinken, in haar geheel psychologisch niet bereid, beter gezegd, niet in staat om de Olympische overwinningsgedachte in daden om te zetten'.²⁷ Zoals altijd, kritisch, niet echt tevreden, analyserend, beleerend en zoekend naar lessen, naar de verbeterpunten. Saai. Stug en somber ook wel. Rechtlignig? Ja. Bedachtzaam? Ja. Opportunistisch? Nooit hand in eigen boezem? Niet echt. Als daar tenminste een reden voor zou zijn geweest!

| Epiloog. De jaren na Londen 1948

Kantelpunt

De opgaande lijn in de resultaten van het Nederlands elftal werd na Londen 1948 snel onderbroken. Waar onder Verlegh eerst nog sprake was van een aantal opvallend goede en mooie resultaten, kwam Oranje een jaar na Londen in een vrije val terecht. Er vertrokken steeds meer (top)voetballers naar het buitenland. Die verleiding was nauwelijks te weerstaan. Door de nog altijd hardnekkige conservatieve beleidskeuze met betrekking tot betalingen binnen de KNVB werd het Nederlands elftal na 1948 daarmee steeds meer een soort B-team, met veel verliespartijen tot gevolg. Door te vertrekken en voor 'het grote geld te gaan' werd een plaats in het Nederlands elftal voor de betreffende speler onmogelijk. Alléén pure amateurs waren voor de bond welkom en inzetbaar voor Oranje. Die situatie kenmerkt zich onder meer in het feit dat Verlegh en zijn collega's in de Keuzecommissie tussen 1948 en 1952, maar liefst vijftig (amateur) debutanten opriepen voor het Nationale Team.²⁸ De resultaten werden er niet beter door, op een incidentele uitschieter in positieve zin na.

Vanaf Londen was Verlegh bezig aan een kansloze missie. Effectief heeft hij maar anderhalf jaar kunnen 'bouwen' aan een winnend Oranje dat speelde in, volgens hem, het juiste systeem: met een stopperspil en bewegende binnenspelers. Daarnaast kwam op de samenwerking tussen Verlegh én de nieuwe trainer Jaap van der Leck én vedette Abe Lenstra (die als amateur Nederland trouw was gebleven) steeds meer spanning te staan. Dat had natuurlijk ook te maken met de vele nederlagen. Van der Leck was vanaf juni 1949 de jonge ambitieuze bondscoach en trainer, mede door Verlegh aangesteld. Met Abe Lenstra was er eigenlijk al vanaf het aantreden van Verlegh bij het Nederlands elftal een constant sluimerende frictie. De eisen (of beter: de verwachtingen van Rat Verlegh) van het moderne stopperspilsysteem, bevielen Lenstra maar matig. Door de slechte resultaten en de geconstateerde problemen met mensen als Van der Leck en vooral Lenstra, nam de kritiek op Verlegh alleen maar toe. Overigens kwam de kritiek veelal uit dezelfde hoek, door vaak dezelfde journalisten. De hem toch wel kenmerkende, zorgelijke en wat negatieve benadering, werd Verlegh meer en meer kwalijk genomen binnen de KNVB én door de pers, zeker toen de resultaten slechter en slechter werden. Die kritische houding van Verlegh deed zijn reputatie bij het KNVB-hoofdbestuur en ook bij de vaderlandse sportpers uiteindelijk geen goed.²⁹ Hij was inmiddels ook voorzitter van de Keuzecommissie geworden.

Hierdoor werd de positie van Verlegh steeds zwakker. Een enkeling zoals de hier eerder genoemde Van Emmenes, taxeerde de situatie realistischer en nam het voor Verlegh op. De naam en de positie van Verlegh kwamen dagelijks in de kranten voor, zelfs op de voorpagina's. Verlegh was een ook graag geziene gast in de cartoons van de sportbladen, met name in de periode 1948-1952.

Ook binnen de KNVB waren de meningen over Verlegh al een tijdje verdeeld. De schuld van het gebrek aan successen bij Oranje werd hem ook daar in de schoenen geschoven. De opstelling was verkeerd, hij communiceerde niet goed, ging uit van de verkeerde tactiek en: kreeg hij niet te veel betaald voor de artikelen van zijn hand die veelvuldig her en der gepubliceerd werden. Allemaal argumenten en vragen die in het KNVB bestuur voorbij kwamen en Verlegh verder diskwalificeerden in zijn functie bij de bond.

Helsinki

In 1952 was Rat Verlegh, inmiddels als voorzitter van de Keuzecommissie, met het steeds verder 'leeggelopen' Nederlands elftal, op de Olympische Spelen in Helsinki. Slechts een paar spelers uit de selectie van 1948 waren nog overgebleven. Lenstra was als amateur in Friesland beschikbaar, maar ging niet mee naar Finland. Jan Smeekens, de gewichtheffer uit Ulvenhout, was trouwens ook in Finland aanwezig. Met een 5-1 nederlaag tegen Brazilië duurde het toernooi voor Verlegh en zijn team slechts één wedstrijd. De nederlaag kwam niet uit de lucht vallen dit keer. De verwachtingen over 'onze amateurs' waren niet zo hooggespannen als in 1948. De laatst behaalde resultaten in de gespeelde interlands en oefenwedstrijden gaven richting Helsinki niet veel vertrouwen. De eerstvolgende keer na Helsinki 1952 dat er een Nederlands elftal deelnam aan het Olympische voetbaltoernooi was in Peking (2008).

Rapport

In een rapport had Verlegh eind 1950 al gewaarschuwd voor een verder verval. Hier geeft hij gemotiveerde aanbevelingen van zijn hand om uit de impasse te komen en om de aansluiting met het buitenland niet definitief te verliezen.³⁰ Het betalen aan spelers om

ze in eigen land te houden (als 'semi-beroeps') en ze daarmee te faciliteren om te trainen en te spelen, was er één van. Als 'volbloed amateur' zag Verlegh dit als de enige uitweg om uit de impasse te komen.³¹ Een andere aanbeveling in zijn rapport was zijn mantra om in ons land tot één sterke hoofdklasse te komen. Er waren in die periode zes klassen op het hoogste niveau: Oost, Noord, Zuid (2) en West (2). De winnaars van die respectievelijke competities speelden om het landskampioenschap. Als Verlegh eind 1952, twee jaar later, binnen het hoofdbestuur van de KNVB de kans krijgt de punten uit zijn rapport toe te lichten, is het te laat. Het pleit is beslecht. De situatie voor Verlegh, samen met zijn collega's in de commissie, is uitzichtloos geworden. Men heeft het rapport té laat op de agenda geplaatst. En met Oranje wordt er nog steeds niet gewonnen.

10. Cartoon 'Ratjes Kopzorgen'. Nullendoors van Pandora. In vijf wedstrijden op rij heeft Oranje geen enkel doelpunt gemaakt. Tekenend voor de dalende curve, ná Londen 1948. (*Sportief, Het weekblad voor alle Sporten*, jaargang 5, no.19, 12-5-1950)

De carrière van Verlegh bij het Nederlands elftal én bij de KNVB was definitief vastgelopen.³² Na in de periode tussen 1947 en 1953 bij meer dan zeventig wedstrijden (officiële interlands en officieuze oefenwedstrijden samen) van het Nederlands elftal betrokken te zijn geweest, was het voor Rat Verlegh per 1 januari 1953 over en uit. De koersvaste ambtenaar Verlegh nam ook zelf deze afslag. Dit voelde voor hem uiteindelijk in zekere zin, zoals hij later zal laten blijken, als een bevrijding. Er is uiteindelijk de historische Watersnoodwedstrijd (maart 1953) in Parijs voor nodig om de mening van Verlegh, op met name de genoemde punten uit zijn rapport én zijn vooruitziende blik, bevestigd te zien: 'Het gelijk van Verlegh.'

De carrière in de voetballerij van Rat Verlegh was na zijn vertrek bij de KNVB nog niet voorbij. Hij ging aan het einde van 1955 bij 'zijn' NAC aan de Beatrixstraat in Breda de voetbaltechnische touwtjes weer volledig in handen nemen. Hij ging aan de slag met jonge veelbelovende Bredase 'gastjes' uit de jeugd van NAC, gecombineerd met enkele gerichte, niet al te dure aankopen voor die tijd.

-
- 1 Huibert van Eyk, 'Kunstenaar Jaak van Wijck (1870-1946): zijn Bredase connecties', in: *Jaarboek 'De Oranjeboom'* 70 (2017) 140-159, aldaar 141-142.
- 2 O.a. gesprek met de heer J. Coppens, oud-ambtenaar (overleden 29-11-2021) over de ambtelijke cultuur en bijbaantjes, in de jaren 50 en 60.
- 3 *NAC-Klok* 1^e jaargang, 1928, No. 9 en 10.
- 4 *NAC-Klok* 1^e Jaargang, 1928, No. 11, 12, 13, 14 en 15.
- 5 Jurryt van de Vooren, *Door wijskracht Zegevieren, Sport in de Tweede Wereldoorlog* (Amsterdam, 2020) o.a. 163.
- 6 Nationaal Archief Den Haag (NA) ISIL: NL-HaNA. Archief van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) 2.19.123. Notulen, agenda's en toelichtingen. inv.nr. 22, 23, 27 en 71, 73, 74.
- 7 *Het Vaderland, de Volkskrant, de Telegraaf* verschillende artikelen op 5 en 6-8-1952. (NAC 40 jaar: 1912-1952).
- 8 NA, KNVB Hoofdbestuur. Inventaris 25 en 71 en 72.
- 9 Frank van Kolfschooten, *De Dordtse Magiër. De Val van een Volksheld. Karel Lotsy* (Amsterdam 2009).
- 10 *NAC-Klok* 9^e jaargang, 1936, No. 16. Nach Berlin.
- 11 *NAC-Klok* 1^e jaargang, vanaf No. 15. Serie: 'Uit de oude doos', over reis naar Spanje vanaf 22-12-1919.
- 12 *NAC-klok* 7^e jaargang, 1934, No. 11 en 12.
- 13 *NAC-klok* 7^e jaargang, 1934, No. 12.
- 14 A. van Emmenes, *Nederlands Voetbalglorie, alle interlands van 1905 tot heden* (Amsterdam 1980, zesde druk) 193-195.
- 15 Van Emmenes, *Nederlands Voetbalglorie*. Met name voor het stopperspilsysteem. Zie ook: Jonathan Wilson, *Vier-Vier-Twee, de Geschiedenis van voetbaltactiek* (Amsterdam 2010).
- 16 *NAC-Klok* 14^e jaargang, 1947, No. 23.
- 17 *NAC-Klok* 14^e jaargang, 1947, No. 22.
- 18 *NAC-Klok* 15^e jaargang, 1948, No. 8 : de Cup-Final.
- 19 Stadsarchief Breda (SAB) Breda: Verslagen van de toestand van de Gemeente. Zie ook 2.
- 20 *Sportief. Weekblad voor alle sporten*, 3^e jaargang, no.32, 6-8-1948, p. 11: Dagboek.
- 21 *Sportief. Weekblad voor alle sporten*, 3^e jaargang, no. 33, 13-8-1948, p. 9 en 11: Dagboek.
- 22 *Het Parool*, 2-8-1948, p. 2 en 5.
- 23 *NAC-Klok* 15^e jaargang, 1948, no. 17. p. 1 t/m 3. *Sportief* 3^e jaargang, no. 33, 13-8-1948, p. 14 en 15.
- 24 Johann Mast, *Abe: de biografie* (Gorredijk 2019) 117.
- 25 Mariëtte Wolf, *Het geheim van De Telegraaf, geschiedenis van een krant* (Amsterdam 2009) 348 en 349.
- 26 *NAC-Klok* 15^e jaargang, 1948, no. 17, p. 1 t/m 3.
- 27 *NAC-Klok* 15^e jaargang, 1948, no. 17, p. 1 t/m 3.
- 28 Gerrit Valk, *Betaald voetbal in Nederland. Geschiedenis van een turbulente sport* (Amsterdam 2021) 28.
- 29 NA, KNVB Hoofdbestuur, inv.nrs. 30, 31, 32 en 77, 78, 79.
- 30 NA, KNVB Hoofdbestuur, inv.nrs. 30, 31, 32 en 77, 78, 79.
- 31 Rinus de Deugd, 'In Memoriam Rat Verlegh', in: *Run Express* 5^e jaargang, no. 12, 21-3-1960, p. 5.
- 32 NA, KNVB Hoofdbestuur, inv.nrs. 30, 31, 32 en 77, 78, 79.